

Profilaktyka zintegrowana

dr Karolina Kmieciak-Jusięga
Katedra Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji
Akademia Ignatianum

Plan wystąpienia:

1. Jak definiujemy profilaktykę?
2. Profilaktyka kreatywna → profilaktyka zintegrowana.
3. Dlaczego potencjał jest ważniejszy od problemu?
4. Kilka słów o skutecznej profilaktyce.

Profilaktyka społeczna

w ujęciu pierwotnym, wąskim
MA CHARAKTER UPRZEDZAJĄCY,
to znaczy: zapobiegamy występowaniu
zachowań problemowych,
wzmacniamy czynniki chroniące
oraz opóźniamy moment inicjacji,
lub do niej nie dopuszczamy.

w ujęciu wtórnym, szerszym
MA CHARAKTER także
OBJAWOWY, NAPRAWCZY,
INTERWENCYJNY
to znaczy: zapobiegamy zachowaniom
wynikającym z ryzykownego
używania/zachowania , by nie dopuścić
do uzależnienia,
albo nie pogłębiać stanu uzależnienia.

W profilaktyce chodzi o podjęcie działań uprzedzających,
kształtujących rozwój poprzez

wzmacnianie czynników chroniących

przed zachowaniami ryzykownymi

(profilaktyka kreatywna)

oraz **osłabianie czynników ryzyka**

(profilaktyka defensywna).

Profilaktyka kreatywna:

tu uwagę kierujemy na czynniki chroniące

oraz:

1. **Rozwijanie indywidualnych zasobów odpornościowych** i możliwości (np. kształtowanie umiejętności życiowych, wybór i pielęgnowanie zainteresowań)
2. **Rozwijanie kompetencji rodziców i wychowawców** (np. rozwój umiejętności wychowawczych rodziców)
3. **Rozwijanie pozarodzinnych źródeł wsparcia** (np. mentoring)
4. **Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży** ze środowisk zaniedbanych, wykluczonej społeczności
5. **Tworzenie przyjaznego środowiska** (np. kluby młodzieżowe, dobry klimat szkoły, dobre sąsiedztwo)

Koncepcja 5C

(Richard Lerner)

w profilaktyce kreatywnej, czyli do czego dążymy :

5C to 5 wskaźników pozytywnego rozwoju nastolatka. Są to:

1. Competence; **umiejętności życiowe** (rozwiązywanie konfliktów, podejmowanie decyzji, samodyscyplina, osiąganie dobrych wyników w nauce),
2. Confidence; **pozytywny stosunek do siebie** (samoakceptacja, poczucie wartości),
3. Connection; **więzi** łączące młodego człowieka z rodziną, szkołą, rówieśnikami,
4. Charakter; **rozwój moralny** (odróżnianie dobra od zła, przyswojenie norm, wartości i zasad dobrego życia),
5. Caring; **pozytywne postawy wobec innych ludzi** (zdolności empatyczne, asertywne, szacunek dla drugiego człowieka).

model
profilaktyki
zintegrowanej

Profilaktyka
kreatywna

Przykład profilaktyki kreatywnej:

Profilaktyka zintegrowana

INTEGRACJA POLEGA NA:

1. Wspólnych działaniach środowiska lokalnego (instytucji, stowarzyszeń, wspólnot, przedsiębiorstw wokół celu związanego z zapobieganiem),
2. Patrzeniu na młodego człowieka w sposób całościowy: zauważanie jego cielesności, psychiki, emocjonalności, relacji, duchowości/moralności...
3. Odchodzeniu od programów specjalistycznych na rzecz zintegrowanych działań, mających na celu zapobieganie jak największej ilości zagrożeń.

Przykład profilaktyki kreatywnej:

Model profilaktyki zintegrowanej

najważniejsze cechy:

1. **Szukanie kontekstu** dla problemów i zachowań młodzieży i analizowanie powiązań między różnymi problemami młodzieży oraz poszukiwanie ich wspólnych przyczyn.
2. **Podkreślanie znaczenia czynników chroniących i potencjału.**
3. **Dostrzeganie i uwzględnianie w działaniach profilaktycznych roli różnych podmiotów mających wpływ na młodzież:** rodziców, dziadków, nauczycieli, samorządu, organizacji pozarządowych, organizacji religijnych.
4. **Postrzeganie człowieka w kontekście wszystkich jego wymiarów:** fizycznego, psychicznego, intelektualnego, społecznego i duchowego.
5. **Ekonomiczne i racjonalne podejście do profilaktyki,** wyrażające się w poszukiwaniu działań, które dają maksymalne efekty przy możliwie najniższych nakładach.

Najważniejsze działania w profilaktyce zintegrowanej:

- ◆ budowanie pozytywnych przekonań normatywnych (kształtowanie norm przeciwnych używaniu środków psychoaktywnych),
- ◆ zaangażowanie młodzieży w prozdrowotne zachowania (teoria T. Hirschiego),
- ◆ pokazywanie sprzeczności między wyznawanymi wartościami a zachowaniem (np. chcę być wolny i używam środków psychoaktywnych),
- ◆ ukazywania bezpośrednich konsekwencji zachowań ryzykownych,
- ◆ budowanie pozytywnych relacji z rodziną poprzez równoległą pracę profilaktyczną z rodzicami.

Kluczowa zmiana w myśleniu o profilaktyce:

Potencjał jest ważniejszy od problemu

- ◆ Skupiamy się na **POTENCJALE** (możliwości, sprawność, wydajność, sytuacja do wykorzystania, zasób do zagospodarowania)
- ◆ Bierzemy pod uwagę **PROBLEM** (trudność, niesprawność, sytuacja wymagająca rozwiązania, zadanie do wykonania, by wrócić do stanu wyjściowego)

Korzyści wynikające z bazowania na potencjałach

- * Wychowawca skupiony na potencjale widzi sens swojej pracy i patrzy na młodzież pozytywnie.
- * Młodzież z kolei chętniej pracuje, kiedy postrzegana jest przez pryzmat swoich zdolności i możliwości.
- * Młodych ludzi łatwiej motywować do pracy nad sobą, kiedy mają **pozytywne poczucie spójności** (koherencji), czyli: mają poczucie sensu, sprawczości oraz rozumieją normy i zasady współżycia społecznego.
- * Diagnoza potencjału może konsolidować środowisko lokalne (SZKOŁA, RODZICE, SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA) wokół użytecznych działań.

Gdzie szukać potencjału
do
wykorzystania w profilaktyce?

Autorytety młodzieży: rodzice i nauczyciele

- ◆ Młodzi wbrew pozorom potrzebują autorytetu, który wskaże granice zachowania, zasady i normy, w ramach których będą się poruszać. **NAJWAŻNIEJSZYM AUTORYTETEM SĄ RODZICE.**
- ◆ **Implikacje dla profilaktyki:** uświadamianie dorosłych, by przekazując wartości i normy równolegle dbali o pozytywne relacje z młodymi, ponieważ tylko w dobrych relacjach młody człowiek internalizuje przekazywany komunikat. **„Więzi osobowe są warunkiem przekazywania wartości”** (Sz. Grzelak, 2015).
- ◆ **Wniosek:**
 1. jedną z najskuteczniejszych strategii jest zmiana przekonań normatywnych
 2. **internalizacja norm następuje tylko wtedy kiedy relacje są pozytywne**
 3. dlatego należy najpierw zadbać o relacje między dorosłymi znaczącymi a młodymi, czyli przekonywać o tym rodziców i wychowawców
(+ **wypośrodkowanie kontroli i zaufania w różnych etapach życia dziecka**)
 4. Konkluzja: **PROFILAKTYKA ZACZYNA SIĘ OD RODZICÓW I WYCHOWAWCÓW**

Rówieśnicy

- ◆ Z **Teorii Poprawy Reputacji** Annemaree Carrol wynika, że nastolatkom bardzo zależy na opinii rówieśników. W związku z tym są oni punktem odniesienia. Warto więc wskazywać i angażować młodych w pozytywne grupy rówieśnicze, dawać przykłady rówieśników, którzy osiągnęli sukces oraz **wskazywać sposoby kształtowania tożsamości i zaznaczania swojej indywidualności bez angażowania się w zachowania ryzykowne**, np. poprzez pracę na rzecz innych, działalność charytatywną, wolontariat.
- ◆ Wskazując potencjał zapobiegamy obniżaniu samooceny i budujemy realne poczucie własnej wartości. **Teoria obniżania własnej pozycji** Hillarda Kaplana podkreśla znaczenie samooceny jako klucza do zrozumienia przyczyn zachowań destrukcyjnych. Młodzież o niskiej samoocenie, która czuje, że jest źle postrzegana przez otoczenie, ma tendencje do alienowania się i w sposób destrukcyjny, ryzykowny zaznaczania swojej obecności (używanie alkoholu, narkotyków, stosowanie przemocy).

Organizacje wyznaniowe i religijne

- ◆ **Udział w praktykach religijnych chroni młodzież przed paleniem papierosów, upijaniem się, używaniem narkotyków i podejmowaniem wczesnych praktyk seksualnych (badania CBOS „Młodzież 2013”)**
- ◆ **Religijność to istotny czynnik dobrostanu psychicznego (Diagnoza Społeczna 2013 Janusz Czapiński)**
- ◆ **Religijność jest także istotnym czynnikiem ochronnym dla osób, które doznały traumatycznych przeżyć (Beckman, Houser, 1982, Czapiński 1992, 2014, Meyers 1993 i inni)**

Koncepcja pozytywnych potencjałów

Skuteczna profilaktyka zintegrowana powinna skupiać się na pozytywnym potencjale, ponieważ:

- ◆ szukanie potencjałów u młodych ludzi jest bardziej efektywne w pracy wychowawczej (pozwala znaleźć pozytywne punkty oparcia) niż skupianie uwagi na problemach i wadach
- ◆ badając potencjał poznajemy jego możliwości i siłę sprawczą, a skupiając się na problemach- poznajemy tylko problemy
- ◆ przekonanie dorosłych o pozytywnych możliwościach młodzieży sprawia, że chce ona być jeszcze lepsza i kształtuje pozytywną tożsamość
- ◆ rozwijanie potencjałów kreuje pozytywną profilaktykę, skupianie się na problemach determinuje przede wszystkim działania polegające na likwidacji, czy minimalizowaniu czynników ryzyka
- ◆ skupianie uwagi na pozytywach buduje siłę i wiarę w sukces

:-)

CO NIE JEST profilaktyką ?

Wszystkie działania, które są incydentalne, nieewaluowane i nieoparte o naukowe podstawy oraz których efektywność jest niepotwierdzona, czyli:

- ◆ festyny, imprezy sportowe, konkursy (plastyczne, muzyczne, literackie i inne), „spotkania z ciekawym człowiekiem” (szczególnie spotkania z neofitami mogą być szkodliwe), „teatry profilaktyczne”, jednorazowe prelekcje na tematy związane z działaniem alkoholu, narkotyków, papierosów itp.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

z dnia 18 sierpnia 2015 r.

w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii

§ 5. 1. Działalność profilaktyczna w szkole i placówce polega na realizowaniu działań z zakresu profilaktyki uniwersalnej, selektywnej i wskazującej.

2. Działalność profilaktyczna obejmuje:

- . 1) w przypadku profilaktyki uniwersalnej – **wspieranie wszystkich uczniów i wychowanków w prawidłowym rozwoju i zdrowym stylu życia** oraz podejmowanie działań, których celem jest ograniczanie zachowań ryzykownych niezależnie od poziomu ryzyka używania przez nich środków i substancji, o których mowa w § 1 ust. 2;
- . 2) w przypadku profilaktyki selektywnej – **wspieranie uczniów i wychowanków, którzy ze względu na swoją sytuację rodzinną, środowiskową lub uwarunkowania biologiczne są w wyższym stopniu narażeni na rozwój zachowań ryzykownych;**
- . 3) w przypadku profilaktyki wskazującej – **wspieranie uczniów i wychowanków, u których rozpoznano wczesne objawy używania środków i substancji, o których mowa w § 1 ust. 2, lub występowania innych zachowań ryzykownych, które nie zostały zdiagnozowane jako zaburzenia lub choroby wymagające leczenia.**

Programy do wykorzystania w ramach Szkolnych Programów Profilaktyki:

- Ars, czyli jak dbać o miłość
- Szkolna Interwencja Profilaktyczna
- Fred Goes Net (dla użytkowników)
- Program Przeciwdziałania Patologii Społecznej

profilaktyka
wskazująca

Podsumowanie

1. CELEM profilaktyki zintegrowanej jest personalizacja i rozwój młodego człowieka w każdej sferze.
2. Skupiamy się na potencjalne, nie na problemach.
3. W praktycznym działaniu priorytetem jest wzmocnienie i budowanie czynników chroniących oraz współpraca.
4. Wspieramy dobre relacje rodzinne, szkolne i rówieśnicze.
5. EDUKACJA W ZAKRESIE ZAGROŻEŃ KIEROWANA
po pierwsze DO DOROSŁYCH.

Na zakończenie...

W którym/jakim kierunku patrzymy - tam podążamy...

